

Uczniowie niedostosowani społecznie lub zagrożeni niedostosowaniem społecznym

Charakterystyka uczniów

Jakie są uwarunkowania psychofizyczne funkcjonowania ucznia niedostosowanego społecznie lub zagrożonego niedostosowaniem społecznym?

Problem niedostosowania społecznego od wielu lat jest przedmiotem szczególnego zainteresowania licznych przedstawicieli nauk społecznych, jak i praktyków zajmujących się procesem socjalizacji wychowania. Autorzy zajmujący się problematyką niedostosowania społecznego (nieprzystosowaniem, demoralizacją, wykołajeniem społecznym¹) proponują wiele jego definicji. Termin „**niedostosowanie społeczne**” stosowany jest w stosunku do osób, których funkcjonowanie społeczne jest zaburzone. *Niedostosowanie społeczne odnosi się do zaburzeń sfery emocjonalno-wolitionalnej, behawioralnej i osobowości. Przejawia się w postaci trudności w dostosowaniu się do uznanych norm społecznych, zadań życiowych, zaburzonej równowadze poznawczo-uczuciowej, wadliwie zintegrowanych postawach społecznych, nieprzestrzeganiu zasad moralnych, negatywnych lub nieadekwatnych reakcjach na zakazy i nakazy zawarte w przypisanych im rolach społecznych i złym samopoczuciu* (M. Grzegorzewska, 1964, H. Spionek, 1965, M. Przetacznik, M. Susułowska, 1968, J. Konopnicki, 1971, O. Lipkowski, 1971, C. Czapów, 1978, J. Doroszevska, 1981, L. Pytka, 1986).

W zależności od nasilenia objawów i dodatkowych czynników środowiskowych, wyróżniono niedostosowanie społeczne i zagrożenie niedostosowaniem społecznym. Za objawy, które należy brać pod uwagę, przyjęto:

- nagminne wagary,
- uciezki z domu i włóczęgostwo,
- sporadyczne lub systematyczne picie alkoholu,
- odurzanie się (jego próby i faktyczne odurzanie się),
- niszczenie mienia,
- stosowanie przemocy,
- bójki,
- przywłaszczenie cudzego mienia,
- kradzieże,
- udział w grupach negatywnych,
- usiłowanie i dokonanie samobójstwa.

Jako osoby niedostosowane społecznie traktuje się dzieci i młodzież, u których na skutek zaburzeń wewnętrznych lub niekorzystnych warunków środowiskowych występują utrwalone zaburzenia

¹ W literaturze przedmiotu stosuje się różnorodne pojęcia w tym zakresie. Terminy „niedostosowanie społeczne” i „nieprzystosowanie społeczne” często traktuje się jako synonimy, ale pojawiają się też stanowiska różnicujące zakresy znaczeniowe tych pojęć. W niniejszym opracowaniu pojęcia te traktowane są zamiennie.

w zachowaniu. Zagrożeni niedostosowaniem społecznym są dzieci i młodzież wychowująca się w warunkach niekorzystnych dla rozwoju psychospołecznego, na który negatywny wpływ wywierają takie środowiska jak: rodzina czy grupa rówieśnicza (za: L. Pytka, 2000, s. 90).

Niedostosowanie społeczne ujmuje się jako proces, czyli ciąg następujących po sobie zmian, które podlegają dynamice. Cechą specyficzną dla każdego procesu jest etapowość, tzn. przechodzenie z jednej fazy do drugiej. C. Czapów (1978) zaproponował opis zjawiska w formie trzech stadiów przestępczego wykołajenia się:

Stadium pierwsze cechuje wystąpienie poczucia odrzucenia, frustracji, potrzeby emocjonalnej zależności, reakcje negatywne. Jednostka może reagować agresją, buntem, narastającą wrogością wobec rodziców i społeczeństwa. W fazie tej dziecko reaguje nieproporcjonalnie silnie na podnieci. W zachowaniu młodego człowieka dostrzega się brak cierpliwości i wytrwałości oraz brak koncentracji uwagi. Często nie kończy rozpoczętych przez siebie prac lub wykonuje je niedokładnie.

Stadium drugie – w fazie tej utrwalają się antyspołeczne zachowania, obserwuje się bunt wobec wszelkich autorytetów. Podstawowe potrzeby emocjonalne i społeczne zaspokajane są poza domem rodzinnym. Zauważyć też można u ucznia pierwsze symptomy niedostosowania: picie alkoholu, zażywanie narkotyków, węgry, ucieczki z domu, kradzieże.

Stadium trzecie objawia się nawiązywaniem kontaktów z grupami przestępczymi, chuligańskimi. U jednostki występuje irracjonalna chęć niszczenia przedmiotów oraz – jeśli jest to możliwe – zadawanie bólu innej osobie.

C. Czapów wyróżnił też trzy zasadnicze typy wykołajenia społecznego ze względu na trzy różne czynniki etiologiczne:

1. Zwichnięta socjalizacja – odrzucenie emocjonalne, zaniedbanie społeczne i pedagogiczne.
2. Demoralizacja – ma miejsce wtedy, gdy dziecko prawidłowo zsocjalizowane dostaje się pod wpływem innej obyczajowości i kultury niż ta, w jakiej było wychowywane. Powstaje to na zasadzie zrewidowania wartości tradycyjnych na rzecz nowych, do których jednostka nie potrafi się w pełni dostosować.
3. Socjalizacja podkulturowa – występuje, gdy socjalizacja dziecka przebiega prawidłowo z punktu widzenia poprawności funkcjonowania mechanizmów psychologicznych. Popada ono jednak w konflikt z normami ogólnospołecznymi z powodu identyfikacji z własną podstawową grupą respektującą normy podkulturowe, chuligańskie, złodziejskie, czy w ogóle przestępcze.

Wyznaczniki procesu edukacyjnego w odniesieniu do ucznia niedostosowanego społecznie lub zagrożonego niedostosowaniem społecznym

Jaką podstawę programową realizują uczniowie, jakich trudności z nabywaniem wiadomości i umiejętności mogą doświadczać, jak powinien pracować nauczyciel z uczniem niedostosowanym społecznie lub zagrożonym niedostosowaniem społecznym?

Młodzież niedostosowana społecznie i zagrożona niedostosowaniem społecznym realizuje podstawę programową kształcenia ogólnego określoną dla poszczególnych typów szkół. Nauczyciel jest obowiązany dostosować wymagania edukacyjne (niezbędne do uzyskania poszczególnych śródrocznych i rocznych (semestralnych) ocen klasyfikacyjnych z obowiązkowych i dodatkowych zajęć edukacyjnych, wynikających z realizowanego przez siebie programu nauczania) do indywidualnych potrzeb psychofizycznych i edukacyjnych ucznia, u którego stwierdzono zaburzenia i odchylenia rozwojowe lub specyficzne trudności w uczeniu się, uniemożliwiające sprostanie tym wymaganiom.

Ocenianie ³

Zasady oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów reguluje Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 sierpnia 2017 r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych (Dz.U. z 2017 r., poz. 1534 ze zmianami z 25.08.2017r.); które nakłada na nauczycieli obowiązek uwzględniania podczas oceniania ucznia niedostosowanego społecznie i zagrożonego niedostosowaniem społecznym wpływu zaburzeń rozwojowych na jego naukę i zachowanie. Standardy wymagań oraz procedury organizowania i przeprowadzania sprawdzianu ósmoklasisty, maturalnego, potwierdzającego kwalifikacje zawodowe, stosowane wobec młodzieży niedostosowanej społecznie i zagrożonej niedostosowaniem społecznym przewidują możliwość dostosowania warunków, np. poprzez udział pedagoga resocjalizacji – Komunikat Dyrektora CKE.

Ocena ucznia niedostosowanego społecznie i zagrożonego niedostosowaniem społecznym powinna być obiektywna i sprawiedliwa, wówczas mobilizuje ona do efektywnej pracy intelektualnej i praktycznej. W ocenie należy brać pod uwagę przede wszystkim częściowe efekty pracy ucznia. Jest to istotne zwłaszcza w przypadku uczniów sprawiających kłopoty wychowawcze, którzy w całościowym procesie dydaktyczno-wychowawczym potrzebują wsparcia, życzliwej pomocy i specjalistycznej opieki ze strony nauczycieli i wychowawców.

Proces diagnostyczny ucznia niedostosowanego społecznie lub zagrożonego niedostosowaniem społecznym

Identyfikacja trudności edukacyjnych ucznia niedostosowanego społecznie lub zagrożonego niedostosowaniem społecznym
Jakie informacje i zalecenia mogą być zawarte w orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego ucznia?

² Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz.U. z 2017 r., poz. 356);

³ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 sierpnia 2017 r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych (Dz.U. z 2017 r., poz. 1534);
Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowych warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych (Dz.U. z 2017 r., poz. 1651);

Uczeń niedostosowany społecznie lub zagrożony niedostosowaniem społecznym uzyskuje orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego na mocy decyzji Zespołu orzekającego, działającego w publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej.

W orzeczeniu Zespół przedstawia diagnozę, zalecenia i uzasadnienie. W orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego zalecane są warunki realizacji potrzeb edukacyjnych, formy stymulacji, terapii, usprawniania, rozwijania potencjalnych możliwości i mocnych stron dziecka, a także najkorzystniejsze dla dziecka formy kształcenia specjalnego, np. w młodzieżowym ośrodku wychowawczym lub młodzieżowym ośrodku socjoterapii.

W diagnozie zawarte są informacje o możliwościach i potencjale rozwojowym dziecka. W przypadku dziecka niedostosowanego społecznie określony jest:

- poziom rozwoju intelektualnego,
- przyczyny niedostosowania społecznego,
- poziom rozwoju poszczególnych funkcji poznawczych,
- cechy społecznego funkcjonowania ucznia, zaburzenia emocjonalne,
- poziom opóźnienia szkolnego.

Ponadto orzeczenie zawiera zalecenia i wnioski dotyczące pracy z uczniem, np.:

- dostosowanie wymagań do możliwości ucznia,
- zajęcia terapii pedagogicznej,
- socjoterapia,
- psychoterapia,
- profilaktyka uzależnień,
- resocjalizacja,
- utrwalanie norm i zasad współżycia społecznego.

Przykładowe narzędzia diagnostyczne w pracy z uczniem niedostosowanym społecznie lub zagrożonym niedostosowaniem społecznym

Z jakich narzędzi diagnostycznych może samodzielnie skorzystać nauczyciel oraz z pomocą jakich specjalistów powinien przeprowadzić rozpoznanie specjalnych potrzeb edukacyjnych ucznia?

„Skala Nieprzystosowania Społecznego” (autorstwa L. Pytki) przeznaczona jest do określania wadliwego funkcjonowania społecznego dzieci i młodzieży w wieku 13–18 lat. SNS jest skalą szacunkową, porządkującą informacje o danej jednostce. Służy do wstępnego pomiaru nieprzystosowania społecznego. Pozwala na określenie intensywności i częstotliwości występowania zachowań lub cech jednostki, które uznawane są przez społeczeństwo za niekorzystne, szkodliwe i negatywne.

O nieprzystosowaniu jednostki w danym obszarze jej społecznego funkcjonowania wnioskuje się na podstawie przejawianych przez nią form i rodzajów zachowania postrzeganych przez otoczenie społeczne, a zwłaszcza przez osoby „socjalizująco znaczące”, czyli rodziców, kolegów, nauczycieli i wychowawców.

Skala Nieprzystosowania Społecznego składa się z sześciu części (podskal):

1. „Nieprzystosowanie rodzinne” – mierzy nieprzystosowanie jednostki do wymogów życia rodzinnego, tzn. jej reakcje na wymagania i oczekiwania ze strony rodziców i środowiska rodzinnego;
2. „Nieprzystosowanie rówieśnicze (koleżeńskie)” – mierzy nieprzystosowanie dziecka do standardów szkolnej grupy rówieśniczej;
3. „Nieprzystosowanie szkolne” – mierzy nieprzystosowanie dziecka do wymogów szkolnych;
4. „Zachowania antyspołeczne” – mierzy nasilenie i częstość występowania antyspołecznych zachowań dziecka zaobserwowanych przez wychowawców lub rodziców;
5. „Kumulacja niekorzystnych czynników biopsychicznych” – mierzy stopień nagromadzenia niekorzystnych czynników biopsychicznych występujących u dziecka (takich jak: zaburzenia dynamiki procesów nerwowych, zaburzenia funkcji percepcyjnych i wykonawczych itp.);
6. „Kumulacja niekorzystnych czynników socjokulturowych” – mierzy stopień nagromadzonych, niekorzystnych czynników socjokulturowych, w tym czynników „naznaczających” jednostkę, jako dewiantywną.

W celu skutecznego przeprowadzania procesu diagnostycznego należy dokonać analizy poszczególnych symptomów niedostosowania społecznego. Schemat postępowania diagnostycznego według K. Ostrowskiej (1986):

Wagary

Liczne absencje na zajęciach szkolnych mogą powodować kumulowanie się zaległości w opanowywaniu programu nauczania, a w konsekwencji drugoroczność ucznia. Należy zatem ustalić:

- 1) analizę sytuacji problemowej (częstotliwość występowania, intensywność oraz czas trwania, z wychowawczego punktu widzenia ważne jest ustalenie m.in. z kim dziecko uczęszcza na wagary, kto usprawiedliwia jego nieobecności);
- 2) objaśnienie symptomu systematycznych wagarów (co uczeń zyskuje opuszczając zajęcia, w jakim stopniu zachowanie to jest oczekiwane i podtrzymywane przez innych kolegów);
- 3) analizę motywów zachowania (czy i w jakim stopniu wagarujący uczeń osiągnął jakiegokolwiek pozytywne wzmocnienia w wyniku wagarowania – ważne jest ustalenie nasilenia i częstotliwości pozytywnych i negatywnych wzmocnień);
- 4) analizę aspektu rozwojowego omawianego zjawiska (w jakim stopniu wagarowanie jest wynikiem nie radzenia sobie z wymaganiami szkolnymi z powodu deficytów biologicznych, a w jakim stopniu jest skutkiem warunków socjokulturowych, braku pomocy w nauce ze strony rodziców, braku zainteresowania nauką dziecka w domu);
- 5) ustalenie poziomu samokontroli (czy uczeń dostrzega wadliwość swojego zachowania, a jeśli tak, to w jakim stopniu, czy odczuwa z tego powodu poczucie winy, czy próbował dokonać zmiany zachowania, czy zwracał się z tym problemem do innych osób, np. rodziców, opiekunów, nauczycieli, oraz czy otrzymał pomoc);
- 6) analizę wpływu innych osób, czyli ustalenie w jakim stopniu społeczne relacje z innymi ludźmi z otoczenia ucznia mogą stymulować analizowane zachowanie;
- 7) analizę środowiska społeczno-kulturowego i fizycznego ucznia, czyli ustalenie w jakim stopniu zewnętrzne, fizyczne środowisko ucznia może sprzyjać systematycznym wrogom.

Co powinien zawierać Indywidualny Programu Edukacyjno-Terapeutyczny dla ucznia niedostosowanego społecznie lub zagrożonego niedostosowaniem społecznym

Jak konstruować indywidualny program edukacyjno-terapeutyczny (IPET)? Jakie metody, formy, środki powinien uwzględnić Zespół przy konstruowaniu IPET?

Celem zabiegów pedagogicznych o charakterze resocjalizacyjnym jest doprowadzenie do stanu poprawnego przystosowania społecznego jednostki, a następnie – ukształtowanie takich cech jej zachowania i osobowości, które będą jej gwarantować optymalne uspołecznienie i twórcze funkcjonowanie w społeczeństwie, którego normy i wartości będzie respektować (L. Pytka, 2000).

Treści nauczania

W pracy z uczniem niedostosowanym społecznie i zagrożonym niedostosowaniem społecznym należy położyć nacisk na rozbudzanie zainteresowań młodzieży nauką, na kształtowanie pozytywnej motywacji do nauki. Warunkiem realizacji tych postulatów jest stworzenie uczniom udziału w odpowiednio atrakcyjnych zajęciach. Dominować w nich powinny np. pokazy multimedialne, wycieczki, warsztaty itp. Ważne jest stworzenie tym uczniom możliwości odnoszenia sukcesów na terenie szkoły.

Aktywizujące metody i formy pracy

1. IPET powinien stanowić kompleksowy zbiór oddziaływań wychowawczych, korekcyjnych i terapeutycznych. Powinien opierać się na zasadzie demokratyzacji pracy wychowawczej, tzn. uczniowie powinni ponosić współodpowiedzialność za rekonstrukcję swojej osobowości prowadzącej do przestrzegania norm i zasad współżycia społecznego.
2. Aktywizacji zainteresowań uczniów sprzyja indywidualizowanie nauczania. Według zasady indywidualizacji w nauczaniu młodzieży niedostosowanej społecznie (O. Lipkowski, 1980) należy zmierzać przede wszystkim do rozwoju i wzmocnienia tych elementów osobowości dziecka, które mają zasadniczy wpływ na jego motywację. Podstawą indywidualizującej pracy w nauczaniu jest bardzo dobra znajomość ucznia. Respektowanie zasady indywidualizacji często zwiększa słabą wiarę ucznia w jego możliwości osiągnięcia sukcesów szkolnych i dzięki temu wzmacnia jego motywację do nauki oraz chęć współpracy z nauczycielem.
3. Istotne też jest w pracy z młodzieżą niedostosowaną stopniowanie trudności – odpowiednie dostarczanie uczniowi zadań szkolnych (pod względem ilości, jak i stopnia trudności oraz właściwe używanie wzmocnień pozytywnych). Według O. Lipkowskiego (1980) konieczność respektowania wymienionej zasady wynika przede wszystkim z faktu, że młodzież niedostosowana najczęściej wykazuje infantylny stosunek do stawianych jej zadań, zwłaszcza wymagającej długofalowej i systematycznej pracy. Zadania zbyt trudne lub związane z długą aktywnością uczniów, zwiększają ich negatywne postawy wobec nauki.
4. W pracy z uczniem niedostosowanym ważna jest również funkcja oceny szkolnej (S. Górski, 1985). Powinna ona stanowić bodziec zachęcający uczniów do działań. Zadaniem nauczyciela jest inspirowanie aktywności intelektualnej uczniów oraz stwarzanie, poprzez system nagród, warunków do jej uzewnętrzniania i uzyskiwania w ten sposób przez uczniów odpowiednich gratyfikacji.
5. Ważna w procesie nauczania osób niedostosowanych społecznie jest zasada pomocy w nauce. Jest ona nastawiona na przywrócenie uczniowi wiary w możliwości uzyskania pomyślnych wyników w nauce i nadrobienia zaległości szkolnych. Istotne jest by uczeń przezwycięzył

nieufność i niechęć do nauczyciela, a także do rówieśników. Należy pomóc uczniowi przede wszystkim w:

- a) przezwyciężaniu obawy przed kompromitacją, złą oceną;
 - b) przezwyciężaniu niechęci i nienawiści do szkoły;
 - c) poprawie interakcji z nauczycielami oraz kolegami w środowisku szkolnym;
 - d) korygowaniu i wyrównywaniu zaniedbań dydaktycznych oraz wychowawczych; wzmacnianiu motywacji do nauki szkolnej;
 - e) przyjęciu aktywnej, pozytywnej postawy wobec zadań życiowych.
6. W nauczaniu uczniów niedostosowanych należy też wziąć pod uwagę zasadę dominacji wychowania. Zakłada ona podporządkowanie wszelkich oddziaływań dydaktycznych celom wychowawczym. W trakcie nauczania uczniów niedostosowanych należy rozwinąć w nich właściwe postawy społeczne, sądy moralne stanowiące wewnętrzną siłę prowadzącą zachowanie ucznia we właściwym kierunku. Zasada ta podporządkowuje treści kształcenia wszechstronnemu rozwojowi ucznia w celu wzbogacenia jego osobowości oraz wytworzenia u niego gotowości przyjmowania tych treści, zainteresowania się nimi.
7. Kolejna zasada w nauczaniu uczniów niedostosowanych społecznie dotycząca aktywizacji uczniów zakłada, że uczeń przyzwyczajony jest do życia pełnego ruchu, wrażeń, emocji, w związku z tym nauczyciel wychodzący naprzeciw potrzebom podopiecznego, stosuje na zajęciach metody i formy aktywizujące. Należą do nich m.in.:
- a) giełda pomysłów,
 - b) burza mózgów,
 - c) gry dydaktyczne (symulacyjne, inscenizacje),
 - d) dramy,
 - e) metody sytuacyjne,
 - f) metody laboratoryjne,
 - g) metody problemowe (K. Kruszewski, 1991, W. Okoń, 2003).

W ten sposób młodzież niedostosowana zostaje współtwórcami procesu dydaktyczno-wychowawczego i tym samym zaspokaja swoją naturalną ciekawość.

8. Praca z uczniem niedostosowanym powinna przebiegać w myśl zasady systematyczności, tj. konieczności planowego, konsekwentnego i systematycznego realizowania założeń edukacyjnych" i wychowawczych.
 9. W pracy z uczniem niedostosowanym społecznie należy również uwzględniać zasadę treści kształcących. Zwraca ona uwagę na eksponowanie w czasie procesu dydaktycznego tych treści nauczania, które w sposób szczególny kształtują u ucznia pozytywne cechy osobowości:
- a) wrażliwość,
 - b) współczucie,
 - c) prawdomówność,
 - d) uczciwość,
 - e) pracowitość,
 - f) sumienność,
 - g) kulturę osobistą (A. Szecówka, 2007).

Treści preferowane w nauczaniu uczniów niedostosowanych społecznie powinny być zbliżone do codziennych problemów życiowych ucznia, skłaniać go do zastanawiania się nad własnym

postępowaniem. Zasada ta wychodzi naprzeciw celom resocjalizacyjnym, zmierzającym do tego, aby uczeń niedostosowany zrozumiał istotę wartościowania moralnego oraz aby sądy moralne uczynił wewnętrznym nakazem swojego postępowania (K. Pospiszyl, 1973).

10) Kolejna zasada dotyczy *nauczania zespołowego*. Nauka w zespołach uczniowskich ma charakter uspołeczniający i stwarza dogodne warunki do generowania sytuacji interakcyjnych, które mobilizują uczniów niedostosowanych do pożytecznej i celowej pracy. Przez organizowanie zespołów zaspokaja się naturalną potrzebę zrzeszania się uczniów, łączenia grupy przy równoczesnym nadawaniu pozytywnego i legalnego kierunku działania. Zespoły umożliwiają nauczycielom organizowanie procesu dydaktycznego z uwzględnieniem zainteresowań uczniów, poziomu uzdolnień, a także zaniedbań dydaktycznych oraz cech osobowości.

Realizacja zajęć edukacyjnych w pracy z uczniem niedostosowanym społecznie lub zagrożonym niedostosowaniem społecznym

Jak organizować i realizować zajęcia edukacyjne i działania wspierające ucznia na etapie szkoły podstawowej i szkoły ponadpodstawowej?

Stwarzanie kreatywnych warunków uczenia się

Zapoznanie uczniów z metodami postępowania. Stosowanie metod wspomagających kreatywność uczniów. Zachęcenie uczniów do ukazania potencjału intelektualnego.

Kształtowanie motywacji do pracy

Nauczyciel powinien wpływać na zachowanie ucznia przez zmianę jego opinii, ocen emocjonalnych i ustosunkowań – wówczas kształtuje jego motywację do pracy.

Zwiększanie możliwości poznawania otoczenia

Włączanie uczniów w działania na rzecz społeczności szkolnej i lokalnej.

Poprawa umiejętności podejmowania decyzji przez ucznia, prowadzących do wypracowywania przez niego własnego systemu wartości

Kształtowanie refleksyjności uczniów, myślenia problemowego i perspektywicznego. Pomoc uczniom w konstruowaniu racjonalnych planów życiowych adekwatnych do możliwości i warunków osobistych uczniów. Pokazywanie uczniom sposobów samorealizacji poprzez umożliwienie ustrukturyzowania i uhierarchizowania systemu wartości, a także pomoc w wartościowaniu obiektów.

Rozwiązywanie zadań szkolnych przez ucznia ze świadomością etapów postępowania

Zaznajomienie uczniów z etapami postępowania i egzekwowanie wykonania zadań.

Świadomość kształtowania własnego systemu wartości poprzez podejmowanie decyzji

Umiejętne i świadome podejmowanie decyzji. Umiejętność realizacji określonych zadań.

Uświadomienie uczniom ich systemu wartości i skonfrontowanie ich z przyjętym w społeczeństwie systemem wartości. Wdrażanie uczniów do zachowań moralnych. Ukazywanie sposobów budowania osobistych hierarchii wartości prowadzących do stabilnej tożsamości osobowej, do dojrzałej osobowości interpersonalnej i pożądaných postaw aksjologicznych. W pracy z młodzieżą

niedostosowaną duży nacisk należy też kłaść na afirmację porządku, poznawanie i rozumienie idei oraz norm i wzorów kulturowych.

Stopniowanie trudności

Dostosowanie trudności zadań do poziomu intelektualnego ucznia.

Utrwalanie osiągnięć

Utrwalenie efektów uzyskanych w toku edukacji.

(Opracowano na podstawie Modelu pracy z uczniem niedostosowanym społecznie lub zagrożonego niedostosowaniem społecznym opracowanego przez J. Moledę, i K. Mirosław w publikacji MEN z 2010r.

Podniesienie efektywności kształcenia uczniów ze SPE)

LITERATURA:

- Czapów, C. (1978). *Wychowanie resocjalizujące. Elementy metodyki i diagnostyki*. Warszawa: PWN.
- Czapów, C., Jedlewski, S. (1971). *Pedagogika resocjalizacyjna*. Warszawa: PWN.
- Doroszewska, J. (1981). *Pedagogika specjalna*. Wrocław: Ossolineum.
- Górski, S. (1985). *Metodyka resocjalizacji*. Warszawa: IWZZ.
- Grzegorzewska, M. (1964). *Pedagogika specjalna*. Warszawa: PIPS.
- Konopczyński, M. (2006). *Metody twórczej resocjalizacji*. Warszawa: PWN.
- Konopnicki, J. (1971). *Niedostosowanie społeczne*. Warszawa: PWN.
- Kruszewski, K. (red.) (1991). *Sztuka nauczania. Czynności nauczyciela*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Lipkowski, O. (1980). *Resocjalizacja*. Warszawa: WSiP.
- Lipkowski, O. (1971). *Wychowanie dzieci społecznie niedostosowanych*. Warszawa: PZWS.
- Okoń, W. (2003). *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”.
- Ostrowska, K., Milewska, E. (1986). *Diagnozowanie psychologiczne w kryminologii. Przewodnik metodyczny*. Warszawa: Wydawnictwo ATK. 276
- Ostrowska, K. (2008). *Psychologia resocjalizacyjna*. Warszawa: Fraszka Edukacyjna.
- Pospiszył, K. (1998). *Resocjalizacja*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”.
- Pospiszył, K. (1973). *Psychologiczna analiza wadliwych postaw społecznych młodzieży*. Warszawa: PWN.
- Przetacznik, M., Susułowska, M. (1968). *Z zagadnień genezy i skutków psychospołecznych przestępczości nieletnich*. Zeszyty Naukowe UJ. Prace Psychologiczno-Pedagogiczne, nr 12.
- Pytka, L. (2000). *Pedagogika resocjalizacyjna. Wybrane zagadnienia teoretyczne, diagnostyczne i metodyczne*. Warszawa: Wydawnictwo APS.
- Pytka, L. (1986). *Teoretyczne problemy diagnozy w wychowaniu resocjalizującym*. Warszawa: PWN. Sawicka, K. (red.) (1998). *Socjoterapia*. Warszawa: CMPPP. Sawicka, K. (2007). *Terapia w resocjalizacji*. W: B. Urban, J. Stanik (red.), *Resocjalizacja*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Spionek, H. (1965). *Zaburzenia psychoruchowego rozwoju dziecka*. Warszawa: PWN.

Szczówka, A. (2007). *Kształcenie resocjalizujące*. W: B. Urban, J. Stanik (red.), *Resocjalizacja*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Śledzianowski, J. (2004). *Uzależnienia wśród dzieci i młodzieży szkolnej*. Kielce: Wydawnictwo AŚ.

Urban B., Stanik J. (red.) (2007). *Resocjalizacja*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN